

היום נלמד בעזרת ה'

דף סו

משנה: המחלל את השבת: מה שאמרה המשנה לעיל (דף נג') שהמחלל שבת חייב סקילה, זהו דוקא שעשה מלאכה גמורה שחייבים עליה במזיד (בלי עדים והתראה) כרת, ובשוגג קרבן חטאת.

גמרא: מכלל דאיכא מידי וכו': מדברי המשנה משמע שיש מעשה של חילול שבת שלא חייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת. והשאלה היא מהו?

תשובה: תחומין ואליבא דרבי עקיבא הבערה ואליבא דר' יוסי: איסור יציאה מחוץ לתחום לדעת רבי עקיבא שהוא רק מדרבנן.

וכן מלאכת הבערת אש לדעת רבי יוסי הסובר ש'הבערה ללאו יצאה'. [דהיינו, נאמר "לא תבערו אש בכל משבתים ביום השבת" שלכאורה הוא מיותר, שהרי כבר למדנו איסור עשיית מלאכות בשבת מהפסוק "לא תעשה כל מלאכה" והוא כולל אף את מלאכת הבערת אש. ונחלקו הדעות האם 'הבערה ללאו יצאת', כלומר הסיבה שהבערה נכתבה בפני עצמה היא ללמדנו שאין בהבערה חיוב כרת וסקילה כשאר מלאכות שבת. או 'שהבערה לחלק יצאת', כלומר שהבערה נכתבה בפני עצמה ללמדנו שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשה את כולם בהעלם אחד].

משנה: המקלל אביו ואמו: שאמרה המשנה לעיל שחייב סקילה, דווקא אם קיללם בשם ה'. אבל אם הוא קילל רק בכינוי (כגון שקי, צבקות, חנון, ורחום), נחלקו הדעות.

גמרא: מאן 'חכמים'? ר' מנחם בר' יוסי הוא. דתניא ר' מנחם בר' יוסי אומר וכו': נאמר "וְנִקְבַּ שְׁם ה' מוֹת יוֹמֵת רְגוּם יִרְגְּמוּ בוּ כֹל הָעֵדָה כְּגַר כְּאֶזְרַח בְּנִקְבוּ שְׁם יוֹמֵת". מדוע חזרה תורה שוב פעם בסוף הפסוק ואמרה "בנקבו שם יומת"? אלא ללמד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם.

תנו רבנן איש וכו': הברייתא דורשת את הפסוק "כִּי אִישׁ אִישׁ אֶשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלְל דָּמִיו בּוֹ". מדוע נאמר פעמיים 'איש' לרבות בת, או ילד טומטום או אנדרוגינוס, שקיללו את הוריהם.

אשר יקלל את אביו ואת אמו - אין לי אלא אביו ואמו וכו': הברייתא ממשיכה לדרוש את המשך הפסוק "אֶשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ". מניין לנו שאם קילל את אביו או את אמו בנפרד חייב?

לדעת רבי יאשיה מתחילת הפסוק היינו סבורים שדווקא כאשר יקלל את שניהם יחד חייב. אבל לאחר שהתורה חוזרת ומסמיכה את אימו לקללה בסוף הפסוק, לאחר שהסמיכה את אביו לקללה בתחילת הפסוק ("יקלל את אביו... ואימו קילל"), אנו לומדים שחייב על כל אחד מהם בנפרד.

לדעת רבי יונתן בכל מקרה חייב על כל אחד בנפרד, בגלל שלא כתוב בפסוק 'יחדיו' (כמו שכתוב בכלאיים "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" ללמד שדוקא כשחרש בהם ביחד עובר על כלאיים). (וסוף הפסוק נצרך לדרשה אחרת).

"מות יומת" - בסקילה. שאלה: אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה?

תשובה: נאמר כאן "דמיו בו" ונאמר להלן "דמיהם במ": באוב וידעוני. כמו ששם עונשם סקילה (ככתוב במפורש שם) כך גם כאן.

עונש שמענו אזהרה מניין? לא כתוב בתורה איסור לקלל אביו ואמו, אלא רק את העונש למי שקילל. והרי אין עונשים אלא אם כן מזהירים!

תשובה: תלמוד לומר אלהים לא תקלל וכו': נאמר "אֲלֵהִים לֹא תִקְלַל וְנִשְׂאֵי בְעַמֶּךָ לֹא תִאָר" כלומר אסור לקלל דיין או נשיא ישראל (מלך ישראל או נשיא הסנהדרין. רמב"ן). כי אם היה אביו דיין הרי הוא כבר בכלל "אלהים לא תקלל", ואם היה אביו נשיא הרי הוא בכלל "ונשיא בעמך לא תאור". וגם אם אביו אינו דיין ואינו נשיא, לומדים מדין ונשיא על ידי 'בנין אב' לאביו, כלומר על ידי הצד השווה שבשניהם. כדלהלן.

לא ראי נשיא כראי דיין וכו': אמנם אין דמיון בין נשיא לדיין. כי הממרה את פסק ההלכה של הדיינים שבסנהדרין חייב מיתה, אבל הממרה את הוראתם בעניני

המלכות לא. ואילו הממרה את הוראתו של הנשיא בענייני המלכות חייב מיתה, אבל בענין הלכתי לא.

והצד השווה שבהם, שהם אנשים בעם ישראל ואתה מוזהר על קללתן. ומכאן לומדים גם לאבא שלך שהוא איש בעם ישראל שאתה מוזהר על קללתן.

דחייה: מה להצד השווה שבהן שכן גדולתן גרמה להן: בגלל החשיבות שלהם אסור לקלל אותם. ומניין לאבא שלך שהוא איש פשוט? **תשובה:** ת"ל "לא תקלל חרש" באומללים שנעמך הכתוב מדבר. **דחייה:** מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו: דוקא בגלל שהוא אומלל התורה הזהירה שלא לקלל אותו כי הוא מאד מצטער. אבל מניין לאבא שהוא סתם אדם? **תשובה:** נשיא ודיין יוכיחו: שהם לא אומללים ואסור לקלל אותם. **דחייה:** מה לנשיא ודיין שכן גדולתן גרמה להן. **תשובה:** חרש יוכיח. וחזר הדין וכו': כלומר הגלגל ממשיך להסתובב בחזרה, כי לכל אחד יש צד שאין בחבירו. אמנם בסופו של דבר הצד השווה שבהם שהן בעמך ואתה מוזהר על קללתן, ומכאן לומדים גם לאבא שלך.

דחייה: מה לצד השווה שבהן שכן משוני: נשיא דיין וחרש משונים משאר בני אדם, או לחשיבות או לאומללות. ואי אפשר ללמוד מהם לשאר בני אדם.

ולכן הגמרא מביאה מקור אחר לאיסור לקלל אביו ואמו. לומדים זאת מ'אם אינו ענין' כדלהלן.

אלא א"כ נכתוב קרא או אלהים וחרש וכו': מדוע צריך לכתוב גם דיין גם נשיא וגם חרש? היה מספיק לכתוב איסור על דיין וחרש, והיינו לומדים נשיא מ'הצד השווה שבשניהם. (וכאן אי אפשר להקשות שהם משונים כי גם דיין משונה). וכן היה אפשר לכתוב רק איסור על נשיא וחרש והיינו לומדים דיין משניהם. ומדוע צריך לכתוב גם דיין וגם נשיא? ולכן אם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לאביו ללמד על איסור קללת אביו.

קושיא: הניחא למאן דאמר אלהים חול: נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא האם ה'אלוהים' שנאמר בפסוק הנ"ל של איסור לקלל, הוא חולין או קודש. **לדעת רבי ישמעאל** הוא שם חולין והכוונה לדיין. **לדעת רבי עקיבא** הוא שם קודש והכוונה לקב"ה. ומכאן גם לומדים לאיסור 'לברך' את ה' וכפי שאמר רבי אליעזר בן יעקב.

כל הלימוד שאמרנו למקלל אביו, מתאים רק למ"ד שהוא שם חול. אבל למ"ד שהוא שם קודש ממילא מתבטל הלימוד.

תירוץ: למ"ד אלהים חול גמר קודש מחול, למ"ד אלהים קודש גמרינן חול מקודש: הרי למ"ד ש'אלוהים' כאן הוא דיין, מניין הוא לומד איסור למברך את ה'? אלא בהכרח שהוא לומד זאת מדיין. ואם כן גם למ"ד ש'אלוהים' כאן הוא קודש, בהכרח שהוא לומד איסור לקלל דיין מאיסור 'לברך' את הקב"ה. ואם כן כלול בפסוק הזה גם איסוק לקלל דיין, וממילא יש לנו לימוד של 'אם אינו ענין' הנ"ל.

קושיא: בשלמא למ"ד אלהים חול, גמר קודש מחול. אלא למ"ד אלהים קודש, גמר חול מקודש? דילמא אקודש אזהר (= הזהיר הפסוק) אחול לא אזהר?

תירוץ: א"כ לכתוב קרא 'לא תקל', מאי "לא תקלל"? ש"מ תרתי: הלשון 'לא תקלל' מלמד על שתי קללות, ומכיון שבשם 'אלוהים' יש שתי משמעויות, אם כן לומדים מלא תקלל על שתיהן.

משנה: הבא על נערה המאורסה אינו חייב סקילה עד שתהיה נערה ולא קטנה (= נערה היא מגיל 12 שנה ויום אחד ותביא שתי שערות), בתולה ולא בעולה, מאורסה ולא נשואה (= שלא נכנסה לחופה), והיא עדיין בכית אביה (ולא אם מסרה אביה לשלוחי הבעל וזינתה בדרך).

באו עליה שנים: כגון שבאו עליה שלא כדרכה שהיא עדיין בעולה, הראשון חייב סקילה כדין בא על נערה המאורסה, והשני חייב חנק כיון שכעת היא בעולה, ומשנה זו היא כדעת רבי הסובר שהיא נעשית בעולה ע"י ביאה שלא כדרכה.

גמרא: תנו רבנן: נאמר בתורה "כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה. והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אתם באבנים ומתו", ודורשים "נערה" ולא בוגרת (= היא נהיית 'בוגרת' לאחר ששה חודשים מאז שנעשית נערה), "בתולה" ולא בעולה וכו'.

אמר רב יהודה אמר רב זו זכרי ר"מ: משנתנו שאמרה נערה ולא קטנה זה כשיטת רבי מאיר, אבל לדעת חכמים החולקים עליו הבא על קטנה המאורסה דינו בסקילה, ורק הבא על בוגרת מאורסה פטור.

נמצא שלדעת ר"מ ממעטים גם קטנה וגם בוגרת, ולכן הבא על קטנה מאורסה או בוגרת מאורסה פטור, ולדעת חכמים ממעטים רק בוגרת, ולכן הבא על קטנה מאורסה חייב, ורק הבא על בוגרת מאורסה פטור.

א"ל רב אחא מדפתי לרבינא: מנין שמשנתנו כרבי מאיר והיא באה למעט גם קטנה, אולי משנתנו כרבנן והיא באה למעט רק בוגרת?

א"ל האי 'אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה'? 'אינו חייב אלא על נערה בתולה מאורסה' מיבעי ליה: א"כ דברי המשנה 'אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה' לא מדוייקים, שמשמע שאינו חייב עד שתגדל ותהיה נערה, ולפי חכמים זה אינו נכון, שהרי חייב על קטנה מאורסה, ולדבריו המשנה היתה צריכה לומר 'הבא על נערה המאורסה אינו חייב אלא על נערה בתולה מאורסה', דהיינו שחייב גם על קטנה ופטור על בוגרת.

ותו לא מידי: ואין עוד להקשות בדבר, שבוודאי משנתנו כרבי מאיר.

בעא מיניה ר' יעקב בר אדא מרבי: לדעת ר"מ שממעט קטנה, יש להסתפק מה הדין במי שבא על קטנה מאורסה, האם הוא פטור לגמרי כיון שהיא פטורה שהרי היא קטנה ואינה בת עונשים, או שהוא פטור רק מסקילה אבל חייב חנק כדין בא על אשת איש?

א"ל **מסתברא מסקילה ממעט ליה:** ענה לו רב - מסתבר שפטור מסקילה אבל חייב חנק.

והכתיב ומתו גם שניהם עד שיהו שניהן שוין: שאל אותו ר' יעקב בר אדא - והרי נאמר לגבי אשת איש שזינתה "וּמְתוּ גַם שְׁנֵיהֶם", דהיינו שהם חייבים מיתה רק כאשר שניהם בני עונשים, אבל אם אחד מהם אינו בן עונשים הרי שניהם פטורים, וא"כ כאן כיון שהיא קטנה הרי שהבועל צריך להיות פטור לגמרי. שתק רב ולא ענה לו.

אמר שמואל, מאי טעמא שתיק רב? מדוע שתק רב? שיענה לר' יעקב בר אדא את הפסוק "וּמְתוּ הָאִישׁ אֲשֶׁר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוּ", דהיינו שאם זה שבא על הנערה המאורסה מצאה בשדה ואנס אותה, רק הוא חייב מיתה ולא היא כיון שהיא אנוסה. ולכאורה המילה "לכדו" מיותרת, שהרי כבר נאמר בפסוק שלאחריו "וּלְנַעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר", וא"כ אנו כבר יודעים שרק הוא חייב מיתה ולא היא, אלא זה בא ללמד אותנו שהבא על קטנה המאורסה מדעתה חייב אפילו שהיא פטורה, שאפילו שהטעם שהיא פטורה אינו משום אונס אלא בגלל שהיא קטנה ואינה בת עונשים, בכל זאת הוא חייב.

כתנאי: נחלקו התנאים האם הבא על קטנה המאורסה חייב חנק או פטור לגמרי.

"ומתו גם שְׁנֵיהֶם" עד שיהו שניהן שוין, דברי ר' יאשיה: רק עם שניהם בני עונשים הם חייבים מיתה, אבל אם אחד מהם אינו בן עונשים שניהם פטורים.

רבי יונתן אומר "ומת האיש אשר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ": הבא על קטנה המאורסה חייב אפילו שהיא פטורה.

שאלה: ואיך היא ומתו גם שניהם מאי דריש ביה: ומה רבי יונתן דורש מהפסוק "ומתו גם שְׁנֵיהֶם"?

תשובה: אמר רבא למעוטי מעשה חידודים: ללמדנו שאם הוא מחדד ומקשה איכרו בבשרה מבחוץ שהוא נהנה והיא לא נהנית שהם פטורים, כיון שהם חייבים רק על ביאה ששניהם נהנים ממנה.

ואיך מעשה חידודים לאו כלום היא: ורבי יאשיה יענה לרבי יונתן שמעשה חידודים אינו כלום ולא צריך פסוק למעט שפטור.

שאלה: ואיך האי לבדו מאי דריש ביה: ומה רבי יאשיה דורש מהפסוק "ומת האיש אשר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ"?

תשובה: כדתניא: אם עשרה בני אדם באו על נערה המאורסה שלא כדרכה שעדיין היא בתולה, כולם חייבים סקילה, ולדעת רבי הראשון חייב סקילה והשאר חייבים חנק, משום שלגבי סקילה נאמר "לְבָדוֹ", וזה בא ללמדנו שלמרות שכולם באו על בתולה, בכל זאת רק הראשון ששכב עמה "לבדו" דהיינו שעדיין לא באו עליה אחרים חייב סקילה והשאר בחנק.

תנו רבנן: נאמר בתורה "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביו היא מחללת באיש תִּשְׁרֹף", לדעת רבי "תחל" מלשון תחילה (= יבואר מיד), וכן נאמר "ומת האיש אשר שָׁכַב עִמָּה לְבָדוֹ".

הגמ' מבארת את דברי רבי:

מאי קאמר? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: רבי סובר כר' ישמעאל שרק בת כהן ארוסה שזינתה דינה בשריפה, ואילו בת כהן נשואה שזינתה דינה בחנק, וכך אומר רבי: אם זו הביאה הראשונה שלה, דהיינו שבעלה עדיין לא בא עליה, אם היא זינתה דינה בשריפה, אבל אם זו לא הביאה הראשונה שלה, דהיינו שבעלה כבר בא עליה, אם היא זינתה דינה בחנק.

שאלה: מאי וכן? מה כוונת רבי 'וכן הוא אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו'?

תשובה: **כי התם:** רבי למד את הדין הנ"ל מנערה המאורסה, כמו שבנערה המאורסה הפסוק מחייב אותה סקילה רק בכיאה ראשונה, דהיינו שאם באו עליה עשרה בני אדם רק הראשון חייב סקילה והשאר חנק, כך לגבי בת כהן הפסוק מחייב אותה שריפה רק בכיאה ראשונה.

אמר ליה: אמר רב ביבי בר אביי לרב הונא בריה דרב יהושע - מורי ורבי שהוא רב יוסף לא אמר כך, אלא הוא אמר שרבי סובר כרבי מאיר שאמר (לעיל נא.) בת כהן שנשואה לכשר וזינתה תחתיו דינה בשריפה, ואם נישאת לאחד מן הפסולים וזינתה תחתיו מיתתה בחנק.

והכי קאמר: וכך אמר רבי: אם תחילת חילולה מן הכהונה היתה בזנות, כלומר שעד עכשיו היא היתה נשואה לכשר וזנות זו היא חילולה הראשון, דינה בשריפה. ואם היא נישאה לאחד מן הפסולים, ולכן אין זנות זו תחילת חילול הכהונה, שהרי היא כבר התחללה עם נישואיה לפסול, וזינתה תחתיו, דינה בחנק.

שאלה: מאי וכן? מה כוונת רבי 'וכן הוא אומר ומת האיש אשר שכב עמה לבדו'? שהרי לפי פירוש זה בדברי רבי, אין חיוב השריפה נגזר עליה משום שהביאה הראשונה היתה בפסול, אלא משום שהתחילה לחלל את הכהונה אפילו שכבר נבעלה על ידי נישואין לבעלה, ואילו הבא על נערה המאורסה המדובר בפסוק של "ומת האיש ההוא" חייב משום שזוהי הביאה הראשונה שלה, ואם כן מה הקשר בין שני ענינים אלו?

תשובה: **סימנא בעלמא:** זהו סימן בלבד, כלומר רבי נתן סימן ש"תחל" הכוונה התחלה של דבר כל שהוא, והוא הביא כדוגמא את נערה המאורסה שגם שם צריך להיות התחלה שהיא תחילת ביאה, ולגבי בת כהן צריך התחלה שהיא תחילת חילול.